

Sygn. akt II USK 317/21

POSTANOWIENIE

Dnia 25 sierpnia 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z wniosku A. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w P.
z udziałem Prokuratury Okręgowej w O.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 25 sierpnia 2021 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni, organu rentowego od wyroku Sądu
Apelacyjnego w [...]
z dnia 9 stycznia 2020 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia obu skarg kasacyjnych do rozpoznania,**
- 2. koszty postępowania kasacyjnego między stronami wzajemnie znosi.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] wyrokiem z dnia 9 stycznia 2020 r., w sprawie z odwołania A. J. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P. z dnia 8 września 2017 r. w przedmiocie podlegania ubezpieczeniom społecznym, na skutek apelacji odwołującej się od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 10 czerwca 2019 r., którym oddalono odwołanie od decyzji organu rentowego stwierdzającej, że odwołująca się jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnie ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 16 września

2016 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że stwierdził, iż odwołująca się jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 19 maja 2017 r. (pkt I), oddalił apelację w pozostałym zakresie (pkt II), koszty postępowania wzajemnie zniósł między stronami (pkt III).

Sądy *meriti* oceniały, czy odwołująca się podlegała ubezpieczeniom społecznym od dnia 16 września 2016 r. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą. Sąd Okręgowy uznał, że brak było wiarygodnych dowodów świadczących o faktycznym podejmowaniu przez nią w spornym okresie czynności, które świadczyłyby o prowadzeniu przez nią działalności gospodarczej od dnia 16 września 2016 r. do dnia wydania zaskarżonej decyzji. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę Sądu Okręgowego co do tego, że odwołująca się nie prowadziła działalności gospodarczej od dnia 16 września 2016 r., czyli bezpośrednio po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Jednocześnie stwierdził jednak, że nie można było oczekiwać od niej, aby w czasie trzydniowej przerwy w pobieraniu zasiłków z ubezpieczenia społecznego (w dniach 16-18 września), przypadającej na weekend mogła faktycznie wykonywać czynności związane z zarejestrowaną działalnością gospodarczą. Kolejna przerwa w pobieraniu świadczeń z ubezpieczenia społecznego obejmowała już trzynastodniowy okres, przypadający od dnia 19 maja 2017 r. do dnia 31 maja 2017 r. Zdaniem Sądu Apelacyjnego jest to więc realny czas na podjęcie czynności w ramach zarejestrowanej działalności gospodarczej. Z uwagi na to, że okres w dniach od 16 do 18 września 2016 r. był zbyt krótki na realne podjęcie działań związanych z zarejestrowaną działalnością gospodarczą, Sąd Apelacyjny uznał, że odwołująca się nie powinna podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej dopiero od dnia 19 maja 2017 r., czyli od dnia, w którym miała kilkunastodniową przerwę w pobieraniu zasiłków z ubezpieczenia społecznego.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyła skargą kasacyjną obie strony.

Odwołująca się zaskarżyła wyrok w części, w której Sąd Apelacyjny stwierdził, że nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 19 maja 2017 r.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach wymienionych w art. 398³ § 1 k.p.c., bowiem odwołująca się zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie: 1) art. 8 ust. 6 pkt 1, art. 12, art. 13 pkt 4, art. 68 i art. 83 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2021 r., poz. 423 ze zm.; dalej: ustawa systemowa), przez bezzasadne przyjęcie, że nie podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 19 maja 2017 r.; 2) art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 2168 ze zm.), przez jego niezastosowanie, a w konsekwencji przyjęcie, że nie prowadziła ona działalności gospodarczej w okresie od dnia 19 maja 2017 r. do dnia 31 maja 2017 r., podczas gdy podjęła czynności o charakterze organizacyjnym w zakresie prowadzonej działalności, a także przyjmowała i wykonywała sporadyczne zlecenia krawieckie; 3) art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 11 ust 2, art. 14 pkt 4 ustawy systemowej, przez błędne przyjęcie, że odwołująca się nie podlega ubezpieczeniom społecznym osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą, mimo że faktycznie podejmowała aktywność wchodzącą w zakres pojęcia prowadzenie działalności gospodarczej; 4) art. 81 § 1 i § 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1325 ze zm.), przez brak jego zastosowania w przedmiotowej sprawie i przyznanie, że odwołująca się miała prawo do skorygowania uprzednio złożonej deklaracji i uznanie, że złożenie przez nią korekty PIT-28 zmierzało do próby wykazania uzyskania dochodu w roku 2017, a w konsekwencji przyjęcie, że ewidencja przychodów złożona w toku postępowania sądowego nie stanowiła wiarygodnego dowodu na potwierdzenie świadczenia usług krawieckich; 5) art. 84 ust. 2 pkt 2 ustawy systemowej, przez jego niezastosowanie i niedokonanie wykładni wskazanego przepisu, a w konsekwencji uznanie, że odwołująca się pozostając w złej woli pobierała zasiłki i celowo wprowadziła organ rentowy w błąd; 6) art. 233 § 1 k.p.c., przez dokonanie

wadliwej oceny dowodów, prowadzącej w konsekwencji do niewłaściwych ustaleń faktycznych, przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów, nieprzestrzeganie kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełnienia jego procesowej funkcji w wyniku czego doszło do wadliwej analizy zebranego materiału dowodowego ze skutkiem wskazanym w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.

W oparciu o powyższe zarzuty odwołująca się wniosła o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i rozstrzygnięcie sprawy co do istoty oraz o zasądzenie od organu rentowego na jej rzecz kosztów postępowania.

Odwołująca się wniosła o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na oczywistą zasadność skargi, która polega na zupełnie sprzecznych ze sobą elementach wyroku, tj. ustaleń okoliczności faktycznych z wydanym w sprawie wyrokiem, a w konsekwencji błędnym uznaniu przez Sąd Apelacyjny, że jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlegała ona obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 19 maja 2017 r. wobec czego nienależnie zostały jej wypłacone zasiłki za okresy: od dnia 1 czerwca 2017 r. do dnia 30 lipca 2017 r. jako zasiłek opiekuńczy oraz zasiłek chorobowy za okres od dnia 1 sierpnia 2017 r. do dnia 31 sierpnia 2017 r. w łącznej kwocie 15.704,78 zł.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania oraz o zasądzenie na jego rzecz kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Z kolei organ rentowy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną w części dotyczącej punktu I, zarzucając wyrokowi naruszenie prawa materialnego, a mianowicie: 1) art. 8 ust. 6 pkt 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 13 pkt 4 ustawy systemowej w związku z art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej i art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2021 r., poz. 162), przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że odwołująca się podlega obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu w okresie od dnia 15 września 2016 r. do dnia 18 maja 2017 r. jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą, mimo że w okresie tym faktycznie nie podjęła żadnych czynności,

którym można nadać przymiot zorganizowanych i mających ciągły charakter, nakierowanych na uzyskanie dochodu, co jest konieczną przesłanką stwierdzenia podlegania spornemu tytułowi ubezpieczeń społecznych w tym okresie; 2) art. 58 § 2 k.c. w związku z art. 83 § 1 k.c., przez ich niewłaściwe zastosowanie w kontekście oceny zachowania odwołującej się, której zgłoszenie się do ubezpieczeń społecznych z tytułu prowadzenia działalności i pozostawanie w tym ubezpieczeniu od dnia 16 września 2016 r. nakierowane było jedynie na osiągnięcie nieuzasadnionych świadczeń z systemu ubezpieczeń społecznych, w znacznej wysokości, kosztem innych ubezpieczonych, co pozostaje w sprzeczności z zasadami współżycia społecznego i jest nieważne z mocy prawa.

Organ rentowy zarzucił także naruszenie przepisów postępowania - art. 382 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., które to uchybienie ma istotny wpływ na wynik sprawy, przez dokonanie przez Sąd drugiej instancji odmiennych ustaleń od Sądu pierwszej instancji w kwestii podlegania przez odwołującą się od dnia 16 września 2016 r. do dnia 18 maja 2017 r. ubezpieczeniom społecznym bez ponowienia lub uzupełnienia dowodów przy jednoczesnym braku należytego wykazania, że ocena tych dowodów (ich wiarygodności i mocy dowodowej) przez Sąd pierwszej instancji jest oczywiście błędna, o czym świadczy wadliwe uzasadnienie zaskarżonego wyroku.

Organ rentowy wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w zaskarżonej części oraz zmianę wyroku w punkcie I i oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego oraz o zasądzenie od odwołującej się na jego rzecz kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania organ rentowy podniósł, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W uzasadnieniu wniosku odniósł się do pojęcia osoby prowadzącej działalność gospodarczą i pojęcia działalność gospodarcza stwierdzając, że ocena, czy działalność gospodarcza jest wykonywana, należy przede wszystkim do sfery ustaleń faktycznych, a dopiero w następnej kolejności do ich kwalifikacji prawnej. W ocenie organu rentowego zaskarżone orzeczenie jest wewnątrznie sprzeczne. Sąd Apelacyjny co do zasady podzielił bowiem ustalenia faktyczne sprawy i ocenę Sądu Okręgowego w kwestii, że odwołująca się nie prowadziła działalności gospodarczej

od dnia 16 września 2016 r., czyli bezpośrednio po zakończeniu pobierania zasiłku macierzyńskiego. Ostatecznie stwierdził jednak, że jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą nie podlega ona obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu oraz dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu od dnia 19 maja 2017 r.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości prawne lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3), lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

W orzecznictwie utrwalony jest pogląd, że Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem zwykłej trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie. Rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje wyłącznie z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c. Dlatego w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Spełnienie tego wymogu polega na przedstawieniu odpowiedniego, wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadni, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca celowo wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania wraz z uzasadnieniem (§ 2). Są to dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone

podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odesłanie do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać.

Zarówno odwołująca się, jak organ rentowy we wnioskach o przyjęcie skarg kasacyjnych do rozpoznania powołał się na oczywistą zasadność skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazali istnienie tej przesłanki przyjęcia skarg do rozpoznania.

Ustosunkowując się do przywołanej przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej należy stwierdzić, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398³ § 1 k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPIUS 2002 nr 20, poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, czy wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Przy czym podkreślić trzeba, że w judykaturze przyjmuje się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP

2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Skarżący musi więc wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), że kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436) oraz wskazać konkretne, naruszone przez sąd przepisy i przytoczyć odpowiednie argumenty wyjaśniające, dlaczego te przepisy zostały, jego zdaniem, w tak ewidentny sposób naruszone. A zatem, skoro uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania odwołujące się do przyczyny określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., powinno koncentrować się na wykazaniu „oczywistości” zasadności skargi, to nie może sprowadzać się do odwołania się do uzasadnienia podstaw kasacyjnych bądź też do ich powtórzenia choćby nawet w zmodyfikowanej formie, ani być sformułowane w sposób, który wymagałby oceny ich zasadności (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2018 r., IV CSK 618/17, LEX nr 2500419).

Oceniane w tym kontekście wnioski o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zarówno odwołującej się, jak i organu rentowego nie spełniają wyżej określonych kryteriów. Brak jest bowiem prawidłowego uzasadnienia podnoszonej przez skarżących oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Stawiając tezę o oczywistej zasadności skargi kasacyjnej oboje skarżący nie sprecyzowali, w obrazie jakiego przepisu upatrują tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ani nie uzasadnili słuszności tezy o kwalifikowanym naruszeniu przepisu. Prawidłowe uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga umieszczenia w nim wyводу jurydycznego wyjaśniającego na czym polega oczywiste naruszenie przepisów wskazanych w skardze, a także na czym owa oczywistość polega. Argumentów za istnieniem tejże przesłanki przedsądu należałoby zatem poszukiwać w innych elementach konstrukcyjnych skargi, tj. w podstawach kasacyjnych i ich uzasadnieniu. Nie jest to jednak rolą

Sądu Najwyższego na etapie badania kryteriów przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Nie można także stracić z pola widzenia, że sposób motywowania oczywistej zasadności skargi kasacyjnej sprowadza się do polemiki z poczynionymi przez Sąd Apelacyjny ustaleniami faktycznymi. Tymczasem w myśl art. 398³ § 3 k.p.c. oraz art. 398¹³ § 2 k.p.c., podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalania faktów lub oceny dowodów, a Sąd Najwyższy związany jest ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Oboje skarżący w istocie kwestionują dokonaną przez Sąd ocenę dowodów i wynikające z niej ustalenia faktyczne, co zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. uchyla się spod kontroli kasacyjnej.

Nawet jeśli organ rentowy przytacza w uzasadnieniu wniosku treść art. 6 ust. 1 pkt 5, czy też art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej, to jego argumentacja zmierza do polemiki z poczynionymi przez Sąd Apelacyjny ustaleniami faktycznymi, a także do wykazania wewnętrznej sprzeczności orzeczenia. W tym ostatnim zakresie skarżący nie powołuje się jednakże w uzasadnieniu wniosku, inaczej niż w podstawach skargi, na naruszenie przepisów postępowania. Zauważyć również trzeba, że w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sąd Apelacyjny wyraźnie wskazał, iż z uwagi na to, że okres od dnia 16 do dnia 18 września 2016 r. był zbyt krótki na realne podjęcie działań związanych z zarejestrowaną działalnością gospodarczą, to w takim wypadku odwołująca się nie powinna podlegać dobrowolnemu ubezpieczeniu chorobowemu z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej dopiero od dnia 19 maja 2017 r., czyli od dnia, w którym miała kilkunastodniową przerwę w pobieraniu zasiłków z ubezpieczenia społecznego i w tym czasie miała ona realną możliwość podjęcia czynności związanych z profilem zarejestrowanej przez nią działalności gospodarczej. Na powyższe okoliczności zwracał już uwagę Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 czerwca 2021 r., II USKP 62/21 (niepubl.).

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skarg kasacyjnych do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 100 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

